

2. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / М.Ф. Степко, Я.Я. Болубаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – К. : Освіта, 2004. – 384 с.
3. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К. : Освіта, 1993. – 24 с.
4. Заболотская О.А. Роль личностно-ориентированного обучения в раскрытии индивидуальности / О.А. Заболотская // Актуальні проблеми гуманітарної освіти : зб. наук. пр. – Кременець, 2004. – Вип. 1. – С. 47–50.
5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н.Є. Мойсеюк. – К. : ВАТ “КДНК”, 2001. – 608 с.
6. Подмазін С.І. Проблема змісту особистісно-орієнтованої освіти / С.І. Подмазін // Завуч. – 2001. – № 11. – квітень. – С. 2–3.
7. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И.С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 1996. – 96 с.

ОТРОШКО Т.В.

ІНФОРМАТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА ФУНКЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

Проблема освіти виходить на перший план у зв'язку зі становленням нового типу суспільних відносин – інформаційного суспільства. На сучасному етапі розвитку людської діяльності не можна назвати галузь, у якій би не використовували засоби інформаційних і комунікаційних технологій. Тому сьогодні особливо гострою є проблема формування інформатичної компетентності сучасного вчителя інформатики.

Підготовка учителя в умовах модернізації освіти повинна відображати перспективні тенденції розвитку інформаційних та інноваційних педагогічних технологій у сфері фундаментальної, випереджальної, відкритої й безперервної освіти. Основною метою педагогічної освіти сьогодні є підготовка педагога відповідного рівня та профілю, конкурентноспроможного на ринку праці, компетентної та відповідальної людини, яка вільно володіє своєю професією й орієнтується в суміжних галузях знань, здатної до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готової до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

Нині вищі навчальні заклади в Україні функціонують в умовах, коли формування освітніх цілей відбувається на міжнародному, міжнаціональному рівнях та проголошуються в міжнародних конвенціях і документах. Проголошення рівного доступу до якісної освіти є стратегічним напрямом розвитку освіти країн, що перебувають у періоді перетворень. У зв'язку із цим набуває актуальності розвиток компетентісно орієнтованої освіти.

Проблему психолого-педагогічних умов та шляхи формування професійної компетентності вчителя вивчали В.В. Баркасі, В.М. Введенський, О.І. Власова, О.А. Дубасенюк, М.В. Елькін, В.О. Калінін, Л.Г. Карпова, Г.М. Копил, Н.Є. Костилова, В.К. Левицький, Н.Н. Лобанова, А.К. Маркова, М.Д. Махлін, Н.Г. Ничкало, Є.І. Огарев, О.І. Пометун, В.А. Сластьонін, В.О. Тюріна, В.А. Хуторський та ін.

Питання інформатичної компетентності учителів розглядали вітчизняні (Н.М. Попович, Л.Г. Собко, О.М. Спірін) та зарубіжні (В.В. Котенко, С.Л. Сурменко, Р.І. Горохова, Я. Веб (Ian Webb), Т. Довнес (Toni Downes)) науковці, в

сучасних реаліях розвитку інформаційного суспільства вона стає надто актуальною й визнана європейським співтовариством частиною процесу реформування систем освіти в країнах світу.

Мета статті – наголосити на проблемі ефективності, результативності педагогічного процесу, що може бути розв’язана лише за умови забезпечення високої компетентності та професійної майстерності кожного педагога.

Розв’язання проблеми формування готовності майбутнього вчителя до роботи на основі глибокого розуміння сучасних педагогічних технологій має практичне значення. Як зазначає О.М. Пехота, школа сьогодні потребує не просто вчителів, а “учитель-майстер”, “вчитель-новатор”.

Складність розв’язання проблеми кадрової підготовки учителів інформатики зумовлена суперечностями, які існують у системі навчання та виховання в інституті, а саме між:

- вимогами до якості фахової підготовки майбутніх учителів інформатики, що зростають, та недостатньою розробкою теоретичних і технологічних засад навчального процесу;

- необхідністю виховання студентів як професіоналів і нерозробленістю педагогічних методик, які враховували б психолого-педагогічні основи формування інформатичної компетентності;

- наявним рівнем практичної підготовки студентів і здатністю реалізувати набуті знання, вміння та якості у професійній діяльності.

Компетентність випускника вищого навчального закладу визначається багатьма чинниками, оскільки компетентності є “такими індикаторами”, що дасть змогу визначити готовність студента-випускника до життя, його подальшого особистого розвитку та до активної участі в житті суспільства.

Спираючись на дані досліджень, можна стверджувати, що готовність учителя інформатики до здійснення його призначення включає три складові:

- спрямованість на діяльність інформатичного виховання школярів,
- педагогічні знання,
- професійно-педагогічні вміння.

Аналіз і узагальнення визначення поняття професійної компетентності учителя інформатики, які сформульовані різними авторами, дають можливість дійти висновку, що його професійна компетентність є інтегративним утворенням, яке складається з ключових компетентностей (навчальна, соціальна, компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій, економічна (підприємницька), загальнокультурна, валеологічно-оздоровча (здоров’язбережна) та громадянська). В основу цього утворення покладено теоретичні знання, практичні вміння, особистісні якості та досвід, що зумовлюють здатність майбутнього вчителя до виконання педагогічної діяльності.

На формування компетентності впливають такі психолого-педагогічні умови:

- застосування особистісно орієнтованого підходу;
- здійснення інформатичної підготовки;
- залучення до активної самостійної творчої роботи.

Професійна компетентність учителя інформатики, на відмінну від інших, передбачає, зокрема, сформованість інформатичної компетентності.

Тому сьогодні, особливо гострою є проблема формування інформатичної компетентності сучасного вчителя інформатики. Вона пов'язана з бурхливим розвитком інформаційних і комунікаційних технологій, з перетворенням нашого суспільства на інформаційне, тобто таке суспільство, у якому більшість працівників зайнята одержанням, обробкою, зберіганням і доставкою інформації.

Успіх у розвитку освіти інформаційного суспільства можливий лише на базі принципово нової парадигми, де освіта виступає не як аксіоматичне знання, а як методологія формування динамічної готовності індивіда до постійної зміни як власного типу особистості, так і навколишніх обставин у контексті їх взаємодії, що повинна стати методологічною основою впровадження нових технологій в освіту.

На рубежі XXI ст. на роль таких дисциплін претендують ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології) взагалі та комп'ютерні дисципліни як нова система знань, що стає стрижнем конвергенції освіти.

На сучасному етапі розвитку людської діяльності не можна назвати галузь, у якій би не використовували засоби інформаційних і комунікаційних технологій.

Упровадження комп'ютерних дисциплін у систему освіти в цій якості пояснюється тим, що статус цих дисциплін, передусім, технічний, але вже виникла необхідність надання їм глобальнішого статусу, що констатує їх становище серед інших дисциплін і дасть змогу вважати їх самоцінність достатньою підставою для участі у відродженні культури соціуму. Вже сьогодні в світоглядному просторі суспільства ІКТ домінують у системі освіти, бо цінність, обов'язковість і необхідність трансляції їх положень і принципів не береться під сумнів ні з боку державних інститутів, ні з боку тих, хто займається підготовкою фахівців.

Підготовка майбутніх учителів інформатики повинна здійснюватися за двома напрямками:

- розвиток особистості майбутнього вчителя інформатики;
- оволодіння змістом і засобами майбутньої діяльності.

Перший напрям означений особистісно орієнтованою спрямованістю, вивченням дисциплін педагогічних та психологічних курсів, соціології, культурології. Метою цих навчальних дисциплін є формування у студентів знань про дитину як суб'єкта навчально-виховного процесу.

Професійна компетентність майбутнього вчителя виявляється в контексті готовності до педагогічної діяльності, зокрема, до творчої педагогічної діяльності.

Отже, у процесі навчально-виховної діяльності в педагогічному ВНЗ у майбутніх учителів інформатики необхідно сформувати професійну готовність як показник сформованості професійної компетентності.

Професійну компетентність педагога можна розглядати як своєрідну відповідь на проблемну ситуацію в освіті, що виникла внаслідок суперечності між необхідністю забезпечити сучасну якість і неможливістю вирішити це завдання традиційним шляхом за рахунок подальшого збільшення обсягу інформації, що підлягає засвоєнню школярами.

Орієнтація вимог до рівня підготовки учнів на підставі компетентнісного підходу передбачає інше структурування змісту та організації освітнього про-

цесу, зокрема професійної компетентності учителя щодо формування культури мислення учнів.

Як центральне поняття відновлення та модернізації освітнього процесу виступає поняття “професійна компетентність” учителя.

О.А. Дубасенюк розглядає професійно-педагогічну компетентність як “сукупність умінь майбутнього педагога особливим способом структурувати наукові та практичні знання з метою ефективного вирішення професійних завдань”.

Складниками професійної компетентності визначено:

- компетентність у теорії та методиці виховного процесу, його завданнях, принципах, закономірностях, змісті, способах, формах, методах;
- компетентність у сфері фахових дисциплін та знання того, як зробити зміст навчальної дисципліни способом виховання учнів;
- соціально-психологічна компетентність у педагогічному спілкуванні;
- диференційно-психологічна компетентність у сфері мотивів, здібностей, спрямованості;
- аутопсихологічна компетентність у сфері переваг та вад професійної діяльності особистості.

Компетентність – це комплексна характеристика особистості, що включає в себе результати попереднього психічного розвитку: знання, уміння, навички, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінювання, самоконтроль.

З огляду на вищесказане можна виділити дві позиції щодо поняття “компетентність”. Перша розглядає компетентність як один із шаблів професіоналізму, що становить основу педагогічної діяльності вчителя. Друга тлумачить її як здатність особистості вирішувати різноманітні педагогічні завдання.

Зміст професійної компетентності вчителя характеризується процесуальними та результативними показниками та визначається як його здатність і готовність здійснювати особисту професійну діяльність. Головними складовими професійної компетентності вчителя є такі системні характеристики:

- мотивація (спрямованість особистості та її види);
- якості (педагогічні здібності, характер, його риси, психологічні стани та процеси);
- інтегральні (педагогічна самосвідомість, індивідуальний стиль, креативність).

У структурі компетентності А.К. Маркова визначає такі напрями:

- спеціальну компетентність, що передбачає оволодіння професійною діяльністю на досить високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток;
- соціальну компетентність, що вимагає оволодіння спільною (колективною, груповою) діяльністю, співпрацею, прийомами міжособистісного спілкування, соціальної відповідальності за результати своєї діяльності;
- особистісну компетентність, що виражається в оволодінні прийомами особистісного самовираження та саморозвитку, засобами протистояння деформації особистості;
- індивідуальну компетентність, що виявляється в оволодінні прийомами самореалізації та розвитку індивідуальності в процесі професійної діяльності, готовність до професійного вдосконалення, у здатності до індивідуального самозбереження, у вмінні раціонально організувати свою працю без пе-

ревантажень у часі та силах, здійснювати діяльність насичено, але без втоми, із позитивними результатами.

Отже, можна дійти висновку, що поняття “професійна компетентність” включає в себе:

- знання та вміння;
- навички виконання завдання;
- особистісні якості;
- комплекс знань і професійних особистісних якостей;
- єдність теоретичної та практичної готовності до педагогічної праці.

Професійна компетентність учителя інформатики, на відмінну від інших, передбачає, зокрема, сформованість інформатичної компетентності.

Однією із складових професійної компетентності учителя інформатики, важливість якої зумовлена сьогодні змінами в освіті, викликаними розвитком інформаційних технологій, є компетентність у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, тобто інформатична компетентність.

Розширення напрямів застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання в процесі підготовки студентів є одним з найбільш перспективних шляхів удосконалення методики навчання всіх дисциплін, реалізація якого стримується через нерозв’язаність таких проблем дидактики та методики: 1) відсутність теоретичного обґрунтування комп’ютерно-орієнтованої методичної системи навчання у ВНЗ; 2) відсутність теоретичного аналізу співвідношення загального, характерного для будь-якої навчальної дисципліни використання комп’ютера в навчанні.

Виділимо такі характерні відмінності традиційної освіти та сучасних вимог до технології навчання, на яких ґрунтується підхід до побудови методичної системи навчання на базі нових інформаційних технологій:

1) традиційна система навчання готувала фахівців до умов виробництва, яке вже функціонувало, завданням сучасної системи освіти є підготовка фахівців до маловідомих умов;

2) у традиційній системі освіти домінує технократичний підхід з прагматичними цілями. У сучасних умовах виникає необхідність гуманітаризації освіти;

3) традиційна система освіти була орієнтована на стійку систему знань, умінь і навичок. Нині життя знань скоротилося до 3–5 років. Таким чином, необхідні еквіваленти елементів знань, які були б стійкими щодо зміни умов виробництва;

4) традиційна система освіти була в основному спрямована на репродуктивну діяльність. Сучасні умови виробничої діяльності потребують творчих фахівців, які мислять нестандартно;

5) традиційна технологічна діяльність була орієнтована на статичну картину світу. Нова картина світу, в якому буде працювати фахівець, невідома.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання мають якісні відмінності від традиційних технологій. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій не є простим додатком до існуючих методичних систем навчання. Вони вносять суттєві корективи в усі компоненти методичної системи (мету, зміст, методи, засоби та організаційні форми навчання). Інформаційно-комунікаційні технології навчання мають також суттєві відмінності між собою й зумовлені тим, що в їх осно-

ву покладено різні теоретичні засади, а також тим, що за допомогою таких технологій реалізуються різні функції навчання, і реалізуються вони по-різному.

Доцільність та ефективність використання інформаційної технології в навчальному процесі педагогічного вищого навчального закладу невід’ємно пов’язані з формуванням інформатичної компітентності.

Слід зазначити, що особливість навчання інформатики в 12-річній профільній школі полягає в поглибленому вивченні:

- інформаційних процесів;
- основ комп’ютерного моделювання;
- принципів функціонування інформаційних систем;
- інформаційно-комунікаційних технологій опрацювання повідомлень і даних професійного спрямування;
- основ алгоритмізації та програмування.

Тому, спираючись на основні види узагальненої діяльності, вчені С.А. Бешенков, А.А. Кузнецов, О.О. Ракітіна формулюють такі основні компетентності, які мають бути сформовані в учителів інформатики у процесі професійної підготовки:

– компетентність у сфері інформаційно-аналітичної діяльності: розуміння ролі інформаційних ресурсів у житті людини; знання основних трактувань феномену інформації та їх впливу на формування сучасної картини світу; уміння враховувати закономірності перебігу інформаційних процесів у своїй діяльності; володіння навичками аналізу та оцінювання інформаційних ресурсів з позицій їх властивостей, практичної та особистісної значимості;

– компетентність у сфері пізнавальної діяльності: розуміння сутності інформаційного підходу в дослідженні об’єктів різноманітної природи, знання основних етапів системно-інформаційного аналізу; володіння основними інтелектуальними операціями; сформованість певного рівня системно-аналітичного, логіко-комбінаторного та алгоритмічного стилів мислення; уміння генерувати ідеї та визначати засоби, що необхідні для їх реалізації;

– компетентність у сфері комунікативної діяльності: ставлення до мов (природних, формалізованих і формальних) як до засобу комунікації; розуміння особливостей використання формальних мов; знання сучасних засобів комунікації та найважливіших характеристик каналів зв’язку; володіння основними засобами телекомунікацій; знання моральних норм спілкування та основних положень правової інформатики;

– технологічна компетентність: розуміння суті технологічного підходу до організації діяльності; знання особливостей автоматизованих технологій інформаційної діяльності; уміння виявляти основні етапи та операції в технології розв’язування задач, зокрема за допомогою засобів автоматизації; володіння навичками виконання операцій, що становлять основу різноманітних інформаційних технологій;

– технічна компетентність: розуміння принципів роботи, характеристик і обмежень технічних пристроїв, призначених для автоматизованого й автоматичного виконання інформаційних процесів; уміння оцінювати клас задач,

які можуть бути розв'язані із застосуванням конкретного технічного пристрою залежно від його основних характеристик;

– компетентність у сфері соціальної діяльності та спадковості поколінь: розуміння необхідності турботи про збереження та примноження суспільних інформаційних ресурсів; готовність і здатність нести особисту відповідальність за достовірність повідомлень, що поширюються; повага до прав інших та вміння відстоювати свої права в питаннях інформаційної безпеки особи.

Узагальнення вітчизняних і зарубіжних досліджень сутності компетентності привело до такого розуміння цього терміна: компетентність – інтегральна характеристика особистості, яка визначає її здатність вирішувати проблеми та типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду відповідно до засвоєної системи цінностей.

Інформатична компетентність – важлива функція в діяльності вчителя інформатики, що спрямована на формування у дітей основ інформатики. Вона передбачає комплекс знань та вмінь: загальні принципи функціонування ЕОМ та її основних пристроїв; призначення, функціональні можливості та правила використання основних системних програм; призначення, функціональні можливості й правила використання прикладних програм загального призначення, методика їх використання; функціональні можливості основних служб міжнародної комп'ютерної мережі Інтернет, правила пошуку і обробки інформації в глобальній мережі; призначення та правила користування сучасними технічними засобами навчання та методика їх застосування; використання ЕОМ, основних системних та прикладних програм для вирішення практичних завдань; виконання елементарних операцій з обслуговування ЕОМ та її пристроїв за допомогою сервісних програм.

Компетентності в галузі інформаційно-комунікаційних технологій передбачають здатність майбутніх учителів інформатики орієнтуватися в інформаційному просторі, володіння ними знаннями з інформатики та інформаційних технологій, уміння оперувати інформаційними ресурсами відповідно до потреб ринку праці. Вони пов'язані з якостями технічно та технологічно освіченої людини, підготовленої до життя та активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства.

Підготовка майбутніх учителів інформатики розглядається як єдина система теоретичної, методичної та практичної підготовки до професійної діяльності. Отже, у процесі навчально-виховної діяльності в педагогічному ВНЗ у майбутніх учителів інформатики необхідно сформувати професійну готовність як показник сформованості професійної компетентності.

Висновки. Упровадження інформативних технологій – це шлях до розвитку інформатичної компетентності майбутнього вчителя інформатики.

Майбутній учитель інформатики повинен за допомогою реальних об'єктів (телевізор, магнітофон, телефон, факс, комп'ютер, принтер, модем тощо) та інформаційних технологій (аудіо-відеозапис, електронна пошта, ЗМІ, Інтернет) формувати вміння учнів самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати й передавати її. Ці компетенції забезпечують навички діяльності учня щодо інформації, яка міститься в навчальних предметах.

Щоб найбільш повно визначити ефективні форми та методи управління процесом інформатичної підготовки в загальноосвітній школі, необхідно враховувати професійні знання, уміння й навички, визначені в ОПП та ОКХ вчителя інформатики в галузі його професійної освіти та виховання як складника загальної педагогічної професіограми, розробленої педагогами-науковцями.

Література

1. Мосейко Ю.В. Контекстний підхід при використанні технологій комп'ютерного навчання у професійній підготовці майбутніх інженерів / Ю.В. Мосейко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки – 2008. – № 50. – С. 280–285.
2. Хуторский А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты: доклад на отделении философии образования и теории педагогики РАО 23 апреля 2002. Центр “Эйдос” [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.eidos.ru/news/compet.htm (15.04.2005).
3. Бойченко Г.Н. Интеллектуальные технологии трансфера знаний в информационном пространстве вуза / Г.Н. Бойченко, Л.И. Гуревич // Высшее образование сегодня. – 2007. – № 7. – С. 41–42.
4. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pcti-ketrin.blogspot.com/2009/03/blog-post_17.html.
5. Пономарьова Г.Ф. Вища освіта України в парадигмі євроінтеграції : курс лекцій / Г.Ф. Пономарьова, А.А. Харківська, Т.В. Отрошко. – Х., 2008.

ПАВЛЕНКО В.О.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРЕДУМОВ ФІЗИЧНОГО САМОВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Освіта й виховання особистості в умовах вищого навчального закладу є цілісним процесом, спрямованим на підготовку високоосвічених фахівців, що мають достатній рівень загальнокультурної підготовленості, котра, в свою чергу, забезпечує їх подальший саморозвиток.

Реформування освітнього процесу, що розпочався наприкінці минулого століття і триває в наш час, передбачає виховання випускників вищих навчальних закладів, здатних до самоосвіти та самовиховання не тільки в галузі своєї спеціальності, але й у тих сферах діяльності, котрі є життєво важливими для кожної конкретної особистості. У зв'язку із цим у нормативних документах, що регламентують освітні процеси (Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття), Закон “Про освіту”, Національна доктрина розвитку освіти) зазначено, що метою виховання особистості на сучасному етапі розвитку нашого суспільства є формування *вільної* особистості, яка має високий рівень самосвідомості, почуття своєї гідності, самоповаги, орієнтується в загальнолюдських і національних духовних цінностях життя, яка вивчає, створює національну культуру (мову, культурну спадщину, традиції тощо), може самостійно приймати рішення й нести за це відповідальність; виховання *духовно багатой* особистості, котра має постійну потребу в пізнанні та самопізнанні, виявленні творчості, ініціативи, активності, самостійності в усіх сферах своєї життєдіяльності; виховання *практичної* особистості, яка володіє основами економіки, комп'ютерної грамотності, іноземними мовами, культурою поведінки і спілкування, естетичним смаком; з турботою ставить-